

TÜRK SANAT GELENEĞİ VE ÇAĞDAŞ SANATIN ETKİLEŞİMİ: BEDRİ RAHİMİ EYÜBOĞLU'NUN SANATI

Mustafa Cevat ATALAY

Gaziantep University, Faculty of Fine Art, Department of Painting, Merkez Kampüs
ORCID ID: 0000-0002-7498-4722

ÖZET

Bedri Rahmi Eyüboğlu, 1911 yılında doğmuş ve 1975 yılında vefat etmiş, Türk resim ve şiir sanatına önemli katkılarda bulunmuş bir sanatçıdır. Anadolu'nun köy manzaralarına ve yerel kültüre duyduğu ilgiyi eserlerine yansıtarak, geleneksel halk desenleri ve motiflerini resimsel yapısında kullanarak zengin bir alt yapı oluşturmuştur. Yaratıcı ve üretken bir sanatçı olarak resim, mozaik ve diğer sanat çalışmaları üretmiştir. Geleneksel idealleri çağdaş resimsel unsurlarla birleştiren Eyüboğlu, özgün ve geleneksel sanatlardan esinlenerek biçim ve renkleri ustalıklı kullanmıştır. Renk paleti özgün olmakla birlikte geleneksel sanattan izler taşımaktadır. Türk sanatının plastiğini kendi diliyle çağdaş resme taşıyan sanatçı, birçok eser üretmiştir.

Gelenek, sanatçının çalışmalarında önemli bir esin kaynağıdır. Geleneksel halk desenleri ve motiflerini incelikleriyle ele alarak resimsel yapısına zenginlik katmıştır. Modern sanat üretmesine rağmen, halk sanatını ve geleneksel yapıyı samimiyetle benimsemiş ve aralarında bir köprü oluşturmuştur. Picasso gibi çağdaş resim sanatçılarından etkilenmiş, Türk motifleri, geometrik soyutlamalar ve batılı resim anlayışına bağlı çağdaş yapı ve yüzeylerle kendi üretimlerini harmanlamıştır. Plastik imgeler ve simgeler, sanatçının eserlerinde ele alınan başlıca unsurlardandır ve bu biçimlerden hareketle biyomorfik formlar da üretmiştir. Kendi özgün ifade dilini, Anadolu insanının binlerce yıllık geleneklerinden esinlenmiş zenginliklerle oluşturmuştur.

Bu bildiri kapsamında, Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun eserleri geleneksel sanat üzerinden yorumlanacak ve kompozisyon öğeleri açısından estetik bir analiz yapılacaktır.

Anahtar kelimeler: Bedri Rahmi Eyüboğlu, Gelenek, Çağdaş resim, Estetik

INTERACTION OF TURKISH ART TRADITION AND CONTEMPORARY ART: THE ART OF BEDRİ RAHMİ EYÜBOĞLU

ABSTRACT

He is an artist who has made significant contributions to art. By reflecting his interest in Anatolian village landscapes and local culture in his works, he created a rich infrastructure by using traditional folk patterns and motifs in his pictorial structure. A creative and productive artist, he produced paintings, mosaics and other works of art. Combining traditional ideals with contemporary pictorial elements, Eyüboğlu masterfully used forms and colors inspired by original and traditional arts. Although the color palette is original, it bears traces of traditional art. The artist, who brought the plasticity of Turkish art to contemporary painting in his own language, has produced many works.

Tradition is an important source of inspiration in the artist's work. He enriched his pictorial structure by handling traditional folk patterns and motifs in detail. Although he produced modern art, he sincerely embraced folk art and traditional structure and created a bridge between them. He was influenced by contemporary painting artists such as Picasso and blended his own productions with Turkish motifs, geometric abstractions and contemporary structures and surfaces based on the western understanding of painting. Plastic images and symbols are the main elements discussed in the artist's works, and he also produced biomorphic forms based on these forms. It has created its own unique expression language with the richness inspired by the thousands of years of traditions of the Anatolian people.

Within the scope of this paper, Bedri Rahmi Eyüboğlu's works will be interpreted through traditional art and an aesthetic analysis will be made in terms of composition elements.

Key words: Bedri Rahmi Eyüboğlu, Tradition, Contemporary painting, Aesthetics

GİRİŞ

Bedri Rahmi, 1911 yılında doğmuş. Klasik eğitimini İstanbul Güzel Sanatlar içinde başlamıştır. Resim sanatını önemli isimleriyle çalışma fırsatı yakalanmıştır. Aynı zamanda yurt dışına gidip eğitim, alan, sanatçı. Fransa'da, Sanatçılarla çalışma yapmıştır. "Geleneksel süsleme ve halk el sanatlarından seçtiği motifleri eserlerinde başarılı bir şekilde kullanılan sanatçı, eserleriyle yurt içi ve dışında çok sayıda kişiye ulaşmıştır." Ödüle layık görülmüştür. 21 Eylül 1975 yılında İstanbul'da vefat eden sanatçı, Türk kültür ve sanatına özgün eserler bırakmıştır (Başbuğ, 2019:

203). Geleneksel sanatlarından etkilenerek, Anadolu halk kültürünün temel alan bir sanat anlayışı tarzını benimsemiştir.

“Zengin folklorik değerlere sahip olan Anadolu yörelerinin sanatçıları bu açıdan etkilemesi çok doğaldı. Bu alanda en büyük çabayı da, giderek folklor özentisi modalara dönüşen kırık dökük resim çalışmalarının bile öncüsü sayılabilecek Bedri Rahmi Eyüboğlu gösteriyor; nakışlar, renkler, düzenler üstüne yazılar da yayımlıyordu. Aynı zamanda kıvrak bir nazım üslubu yakalayan Bedri Rahmi’nin ana tem alan, büyük çoğunlukla folklorik değerleri ve bunlara ilişkin duyguları içeriyordu.” (Tansuğ, 2008: 216).

Eserleri dikkatle ile izlenen sanatçının, özellikle çalışmalarının içerisinde halk kültürünün ailesinden gelen sembol, simge ve esinlenmeler vardır. Bu etkiler rahatlıkla görülebilir. Bunlar açık bir sağlıklı şekilde anlatılır ve gözlenmez. Çoğu zaman çok fazla yorumlamadan ve insanın içinde dahil edilmiştir.

"...kullanılan öğeler, kendi geleneksel ve hikayeci anlatımının dışında biçimsel ve görsel niteliktedir. Karşılaşılan motifler geleneksel olarak görülmeye alışılan motifler olsa da onlar artık sanatçının resimlerinde kullandığı yeni birer imgelerdir. Aslında resmi yorumlayan izleyicinin zihninde anlamlandırdığı yeni şekillerle vardırılar." (Soylu& Köroğlu,2017: 1992).

Sanat çalışmalarından incelediğimiz zaman, kompozisyon bağlamında kendini ait soyut bir dil kullanmıştır. Soyut sanat ile geleneksel motifleri birleştirdiği resimleri yaratıcılığını ve çeşitliliğini anlatır. Anadolu halk kültürü üreticileri renkli ve renksiz birçok devam eden sembol nesne üretebilmişlerdir. “Bedri Rahmi Eyüboğlu, Anadolu kırsal nakış örneklerini resmine maletmeye çalışan aşırı çabalar içine girmiştir” (Tansuğ, 2008: 181).

Sanatçı, Türk sanatında yeni ve cesur bir üslup geliştirebilmiştir. “Bedri Rahmi Eyüboğlu bir Türk minyatürü yapmak yolunda geniş adımlarla ve renklerle yürüyor.” (Duben, 2007:223).

Türk sanatının bazı disiplinleri zaten biçimsel olarak soyutlamaya elverişli ve genellenebilir bir sanat dili olarak kabul edilebilir. Bedri Rahmi Eyüboğlu’nun soyutlamaya yer veren çalışmaları senkronizasyon ve üsluplaşma açısından bir sorun oluşturmamıştır. Simgeselliği kullanması ve geleneksel biçimleri eserlerine dahil etmesi, onun çalışmalarının döneminde yeni bir dil oluşturma konusundaki araştırmacı yaklaşımını mümkün kılmıştır.

Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun fırça darbeleri ve renk seçimleri, dokuma sanatındaki motiflere uyumlu bir şekilde resmin tamamını oluşturur. (Öner, 2019: 11). Anadolu motifleri, çok çeşitli ve farklı motiflerin bir bütünü oluşturur. Bu motifler, mezarlardan başlayarak insanların günlük yaşamlarında kullandığı eşyaların üzerinde veya kültürel kaynaklarda rahatlıkla görülebilecek şekilde geniş bir yelpazede bulunmaktadır. Aynı zamanda binlerce yıldır halı üzerinde kullanılan motifler, Türk sanatında değişmeden yeni kompozisyonlar içinde varlığını sürdürmektedir. Halı sanatının bu kadar derin ve köklü olması, Türklerin kendine özgü bir üslup oluşturmaya olanak tanımaktadır ve bu üslup dünyada eşsizdir.

Türkler, mimari yapılarında geometrik şekilleri, doğu doğa motiflerini ve yeni biçimleri kullanarak kendi kişisel unsurlarını oluşturmuşlardır. Geometrik şekilleri farklı kompozisyonlarda birbirleriyle etkileşimli olarak kullanmışlar ve yorumlama becerilerini geliştirmişlerdir. Bu, Türklere ait isimlerle ilişkilendirilmiş ve bu biçimlerin kullanım sıklığı son derece önemli hale gelmiştir. Soyutlama perspektifinden baktığımızda, anılan motifleri soyutlamayı bilerek kullanmışlar ve çeşitli geometrik biçimlerle yeni formlar oluşturmuşlardır. Bitki motifleri ve hayvan motiflerini somutlaştırarak simgesel eleştirilerde bulunmuşlardır. Soyutlama tavrı, özellikle dini yapıların matı kesim sistemlerinde belirgin bir şekilde görülebilir.

ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Görsel 1: 14,6 m x 2,82 m, 10 cm kalınlık, Bedri Rahmi Eyüboğlu, NATO Binası Brüksel, 10 ton ve 50 metrekare.

Bu tablo, ünlü ressam ve şair, Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun mozaik eserlerinden birisidir. Eser, NATO Karargahı'nda sergilenmektedir ve Sanatçının derin Anadolu kültürüne duyduğu sevgiyi ve modern sanat anlayışını yansıtan bu mozaik aynı zamanda Türkiye'nin NATO'ya katılımını sembolize etmektedir. Tablo, Türk sanat tarihinde önemli bir iz bırakmıştır.

Bedri Rahmi, öğrencilerinin etkili katılımıyla sadece altı ay içinde bu eseri tamamlamıştır. Bu etkileyici mozaik, Anadolu'nun geleneksel motiflerini başarılı bir şekilde modern çizgilerle birleştirerek ortaya çıkarmıştır.

“Türk kumaşlarında kırmızı rengin hâkim olduğu anlaşılmaktadır. Parlak kırmızı eskiden beri millî renk olmuştur, bunun çeşitli nüansları vardır. Kırmızıdan sonra en çok kullanılan renkler mavi, yeşil, siyah, beyaz, bej ve altın sarısıdır.”(Aslanapa,1993: 63).

Eserde, kırmızı, lacivert renk belirgin bir şekilde öne çıkarken, aynı zamanda Türk motiflerine yapılan atıflar da dikkat çekmektedir. Mozaik, Anadolu kültürünün zengin unsurlarından olan kilim motifleri ve nazar boncuğu gibi detayları içermekte, böylece esin yapılan kültürü yansıtmaktadır. Renk ve desen seçimleri, eserin Türk halk sanatına olan bağlılığını vurgulamakta, bu da eseri Türk halk sanatının anlamlı bir temsilcisi haline getirmektedir.

Renkli mozaiklerle süslenmiş geniş bir duvarı gösteren bu eser, çeşitli desenler ve şekillerle süslüdür. Türkiye'de birçok mozaik çalışması tarihsel dönemlerde ustalıkla gerçekleştirilmiştir. Bu geleneği devam ettiren sanatçı, dayanıklılığı ve kültürel dokuyu başarıyla yansıtan bir yüzey elde etme amacında olabilir.

ESERE AİT KOMPOZİSYON ANALİZLERİ

Mozaikteki renk paleti, sıcak ve soğuk tonlar arasında dengeli bir kombinasyon oluşturarak çeşitli görsel etkiler yaratır. Sıcak renkler, arka plana hakim olup çevresel atmosferi belirlerken, soğuk renkler öne çıkar ve siyah kaligrafik unsurları sarar. Mavi-beyaz renkler, dinamik ve akıcı grafik çizgilerin altına yerleştirilerek siyah çizimleri daha belirgin hale getirir. Renkler arasındaki kontrast, Türk geleneksel mimarisinden ilham alınarak kahverengi ve mavi-turkuaz zıtlığına dayanarak anlamlı bir bağlam sunar. Mozaikteki şekiller, geometrik ve organik formların dengeli bir birleşimini oluşturarak görsel çeşitlilik sağlar. Geometrik şekiller düzenli ve simetrik bir düzen kurarken, organik şekiller daha doğal ve asimetric bir denge sunar. Şekiller arasındaki boyut ve yönelim farklılıkları, görselde hareket ve çeşitlilik vurgular. Çizgiler, izleyiciyi yönlendirerek görseli dinamik ve etkileyici kılar. Mozaik, doğal ve geometrik biçimlerin bir arada kullanımı ile denge ve uyum yaratmıştır. Ayrıca, açık ve koyu tonların kullanımıyla oluşturulan kontrast, dikkat çekiciliği ve canlılık katmaktadır.

Mozaik, tasarım ilkelerini başarıyla uygulayarak denge, birlik, hiyerarşi, oran-orantı, uygunluk, zıtlık ve baskınlık ilkelerini yansıtmaktadır. Asimetric ve simetric denge, sol taraftaki kuş, ağaç ve kaligrafik unsurlar arasında sağlanmıştır. Renk, biçim ve doku unsurları arasında bir bütünlük gözlemlenirken, turkuaz renkleri figüratif öğelerle uyum içindedir. Grafik siyah çizgilerin kalınlığı ve inceliği, görseldeki geometrik düzenlemeyle uyum içinde kullanılarak bütünlük ve ahengi destekler.

Mozaikte hiyerarşi, kuş ve ağaç biçimlerinin belirgin bir şekilde kullanılmasıyla sağlanmıştır. Spiral düzenleme, izleyiciyi yönlendirerek görselde akışkanlık oluşturur. Sol ve sağ alanlardaki süreç etkisi, görselin takibini kolaylaştırarak yatay kompozisyonla bir kontrast sağlar. Kullanılan unsurların uyumu, tasvirlerin bütünlüğünü ve tutarlılığını sağlayarak başarılı bir kompozisyon elde edilmiştir. Görsel, temel tasarım elemanları ve ilkelerine uygun bir şekilde oluşturulmuş etkileyici bir kompozisyon sunar.

SONUÇ

Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun sanatındaki eşsizlik ve çekicilik, geleneksel elementleri kullanma stratejisiyle belirginleşir. Eyüboğlu, Türk sanat geleneğinden esinlenerek, bu geleneği modern bir görüşle yeniden yorumlamış ve eserlerini hem estetik hem de semantik açıdan zenginleştirmiştir. Eyüboğlu, geleneksel elementleri yetenekli bir şekilde birleştirme kabiliyetine sahiptir. Kilim motifleri, çini süslemeleri, folklorik karakterler ve halk hikayeleri gibi unsurları, eserlerinde yenilikçi bir şekilde kullanarak Türk kültürünün çeşitliliğini ve zenginliğini gözler önüne sermiştir.

Eyüboğlu'nun çalışmalarında geleneksel elementler, sadece dekoratif veya estetik bir unsur olarak değil, aynı zamanda derin bir anlam ve önem taşıyan bir unsur olarak yer alır. Bu elementler, Türk kültürünün köklerine ve değerlerine bir referanstır. Eyüboğlu'nun geleneksel elementleri kullanma şekli, Türk sanatının evrimine önemli bir katkı sağlamıştır. Onun eserleri, Türk sanatının modernleşmesine ve uluslararası bir sahnede tanınmasına yardımcı olmuştur. Eyüboğlu, geçmişten ilham alarak gelenek ile modernlik arasında bir köprü kurar, eserlerine tarihsel bir süreklilik duygusu katar ve aynı zamanda sanatsal ifadenin sınırlarını zorlar. Sanat eserleri genellikle geleneksel Türk sanat formlarının karakteristik özelliği olan canlı renkler, karmaşık desenler ve anlatısal hikaye anlatımı anlayışını içerir.

Sonuç olarak, Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun geleneksel elementleri kullanma şekli, onun sanatının eşsizliğini ve değerini vurgular, onun eserleri Türk kültürünü çağdaş bir perspektifle anlamamıza yardımcı olur.

Kaynakça

- Duben,İ. 1880, 1950 2007 Türk Resmi ve Eleştirisi, İstanbul bilgi üniversitesi yayınları,
- Aslanapa, O. (1993). Türk Sanatı.(3. Baskı). *İstanbul: Remzi Kitapevi*.
- BAŞBUĞ, Z. (2019). Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun İki Eserinde Bulunan Türk Kültürü İmgeleri. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 201-208.
- ÖNER, F. K. (2019). Bedri Rahmi Eyüboğlu ve Resul Aytemür'ün Resimlerinde İstanbul. *Çeşm-i Cihan: Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi E-Dergisi*, 6(2), 2-32.
- Soylu, Rasim. Köroğlu, Demet. "Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun "Aşık Veysel" Adlı Resminin Göstergebilim Çözümlemesi". *idil* 6.35 (2017): 1987-2001.,
- Tansuğ, S. (2008). Şağdaş Türk Sanatı (8. basım). Remzi Kitabevi.

Görsel 1: https://i.arkeolojikh Haber.com/pool_file/2022/14/63152_mozaik-bedri-rahmi-eyupoglu-bruksel-nato-merkezi-belcika-040422-800x4.jpg